

TEORIA CUNOAȘTERII ÎN ÎNVĂȚĂTURA LUI I. P. PAVLOV

I.

De-a lungul istoriei filozofiei străbate ca un fir roșu lupta dintre concepția materialistă și cea idealistă. Această luptă continuă cu o forță crescândă în zilele noastre — perioada crizei generale a capitalismului și a victoriei socialismului — interesând în aceeași măsură și teoria cunoașterii.

De-a lungul istoriei, diferitele concepții idealiste au negat într-un mod deschis sau voalat, caracterul obiectiv al cunoștințelor umane, au negat puterea științei de a descoperi legile obiective ale realității și au ajuns la agnosticism. Materialismul — și mai ales forma lui cea mai superioară materialismul dialectic — pornește de la faptul că legile naturii pot fi cunoscute, cunoștințele noastre obținute despre legile lumii (naturii) sub controlul practicii sînt cunoștințe juste, demne de crezare. În lume nu există fenomene incognoscibile, ci doar fenomene necunoscute încă pînă în momentul de față: cunoașterea umană este un proces istoric și social.

Filozofia marxist-leninistă bazîndu-se pe datele științelor naturii și sociale dovedește că materia este o realitate obiectivă, iar procesul cunoașterii umane reflectă în mod activ lumea materială, existentă independent de conștiința noastră. De aceea teoria marxistă a cunoașterii mai poartă și denumirea de teoria reflectării.

Culegem impresiile despre lumea înconjurătoare prin organele noastre de simț. Din aceste date iau naștere senzațiile, percepțiile și reprezentările noastre. Cunoașterea astfel realizată reprezintă treapta senzorială a cunoașterii.

Există însă o formă superioară a cunoașterii: aceasta este treapta logică a cunoașterii. Prin intermediul noțiunilor, judecăților, raționamen-

telor și a abstractizărilor gândirea umană extrage din materialul senzorial al organelor de simț legile interne ale fenomenelor.

Cunoașterea umana se bazează pe cerințele practicii. În același timp cunoștințele dobândite prin treapta senzorială și logica a cunoașterii trebuie trecute prin focul practicii. Ipoteza devine adevăr numai atunci dacă ea este confirmată de practică.

Teoria marxist-leninistă a cunoașterii are o importanță deosebită și pentru științele naturii. Fără îndoială naturalistul lucrează cu date obiective. Însă concluziile trase din aceste date reflectă concepția despre lume a savantului. Aceasta poate fi materialistă sau idealistă, astfel concordând cu realitatea sau bazându-se pe speculații idealiste. Este de o deosebită importanță ca științele naturii să aibă o solidă fundamentare materialistă. Lenin ne atrage atenția că fără o bază materialistă hotărâtă nici un fel de știință a naturii, nici un fel de materialism nu poate să reziste atacului ideologiei burgheze, tendinței de restaurare a concepției despre lume a burgheziei.

La cel de-al doilea congres al Partidului Muncitoresc Român tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a scos în evidență cu o deosebită putere că pe frontul luptei de clasă în ideologie în perioada actuală și ori cînd „nici vorba nu poate fi de o cît de mică slabire a luptei dusă de partidul nostru împotriva ideologiei dușmane necum despre o pretinsă „pauză” în lupta ideologică”. Este deci datoria și sarcina noastră de a lupta contra influenței ideologiei burgheze, pentru victoria concepției materialiste.

Activitatea științifică a savanților consecvenți din Uniunea Sovietică și din țările de democrație populară se bazează pe concepția materialist-dialectică. Tocmai de aceea savantul socialist poate îmbina obiectivitatea consecventă a cercetărilor cu principiul leninist al parității.

II.

Activitatea științifică a marelui savant sovietic I. P. Pavlov este îndeosebi de bogată în constatări care interesează teoria cunoașterii. Materialismul militant al lui Pavlov străbate întreaga sa teorie a reflexelor condiționate. Tezele pavloviste îmbogățesc cu noi argumente teoria cunoașterii a materialismului dialectic.

Vorbind despre principiile de bază ale concepției sale nerviste Pavlov își definește astfel atitudinea sa: „Teoria activității reflexe se bazează pe trei principii fundamentale de cercetare științifică riguroasă: în primul rînd, pe principiul determinismului, adică al impulsului sau cauzei oricărei acțiuni sau efect determinat; în al doilea rînd, principiul analizei și sintezei, adică descompunerii întregului în părți sau unități, urmată de reconstituirea întregului din aceste unități sau elemente; și în sfîrșit, principiul structuralității, adică a dispoziției acțiunii forțelor în spațiu, al adaptării funcției la structură”².

Aceste principii sînt de o importanță deosebită din punctul de vedere al evaluării atitudinii materialiste a lui I. P. Pavlov în problema teoriei cunoașterii.

¹ Gheorghe Gheorghiu-Dej: Raportul de activitate al C.C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al Partidului, Știința, anul 25, Nr. 3.475, pag. 3.

² I. P. Pavlov, Opere alese, ediția II-a, Editura Academiei R.P.R. 1952 pag. 129.

Pavlov de la început accentuează crezul său determinist. El aplică acest principiu și în cercetarea activității reflexe, a proceselor de conștiință. Totul este bine determinat, fiind cauzat de cauze externe sau interne. În activitatea reflexă, în procesele de conștiință acționează legi bine determinate. De aceea a accentuat și Engels că știința încelează acolo, unde nu acționează legătura necesară.

• În același timp, atitudinea lui Pavlov este evoluționistă. Procesul evoluției se manifestă și în activitatea reflexă. Cu ajutorul analizei și sintezei din procesele de conștiință elementare iau naștere procese din ce în ce mai complexe.

Din al treilea principiu pavlovist reiese atitudinea hotărât materialista a lui Pavlov. Principiul structuralității subliniază faptul că procesele de conștiință sînt legate de funcția materiei, avînd cea mai înaltă organizare: creierul. Materia este primordială, conștiința este derivată. Prin aceasta Pavlov ia poziție hotărîtă contra concepțiilor idealiste. Idealiștii caută să rupă procesele de conștiință, de funcționarea sistemului nervos. Pentru americanul I. Nod „psihicul este singura realitate iar restul este numai o panoramă, de care are nevoie psihicul, pe care psihicul o crează, o susține, o simbolizează, o zămislește“.

Aceasta în fond nu este altceva decît atitudinea pe care Lenin cu drept cuvînt a numit-o „filozofie acefalică“, ruperea proceselor de conștiință, de baza lor materială; activitatea creierului.

În concordanță cu concepția marxist-leninista, Pavlov ne învața ca procesele de conștiință reprezintă forma de mișcare specifică a creierului, care reflectă în mod activ realitatea.

Vorbînd despre izvorul cunoștințelor umane Lenin constată: „Materia dă naștere senzației acționînd asupra organelor simțurilor noastre“.¹

Organele noastre de simț relecta realitatea și ne dau un tablou fidel adecvat despre ea. Ele sînt subiective în formă dar au un conținut obiectiv. Subiectivitatea senzației însemnează că ea depinde de organele de simț, de nervi, de creier care le recepționează și care influențează forma apariției lor. Conținutul obiectiv al senzației însemnează că ea reflectă în mod fidel materia existentă independent de noi și de organele noastre de simțuri.

În interdependența dialectică a formei și a conținutului totdeauna conținutul are rolul hotărîtor. Toate acestea se referă și în cazul senzației, căci „senzația depinde de creier, nervi, retină, etc., adică de materia organizată într-un anumit mod. Existența materiei nu depinde de senzație. Primordiala este materia“.²

Interdependența dialectică dintre conținutul și forma senzației este denaturată de Johannes Müller și de alți fiziologi idealiști. Așa numitul idealism fiziologic susține că, calitatea senzațiilor noastre depinde numai de organul de simț, care le recepționează, senzația ar fi determinată numai de organele de simț iar senzațiile noastre nu ar prezenta nici o asemanare cu obiectele reprezentate. De aceea idealismul fiziologic numește cunoștințele noastre „teroglife“, (astfel caută să desemneze caracterul convențional

¹ Lenin: Materialism și empiriocriticism, ediția P.M.R. pagina 36.

² Lenin op. cit. pag. 51.

al cunoștințelor). Aceasta concepție idealista neaga în mod conștient conținutul obiectiv al senzației.

Invațătura lui I. P. Pavlov este o categorică negare a idealismului fiziologic. Pavlov denumește cunoștințele noastre despre realitate „semnala”. Și prin aceasta el caută să se delimiteze de teoria neștiințifică a „ieroglifelor”. Termenul de semnala pentru Pavlov a însemnat scoaterea în evidență și recunoașterea conținutului obiectiv al senzației.

Pavlov a văzut în activitatea reflexa o punte de legătură între animal și mediul extern. Prin intermediul activității reflexe, animalul și omul, pot să se adapteze perfect la condițiile mediului extern și intern.

Forma cea mai rudimentară a acestei legături dintre mediu și organism este reprezentată prin reflexul necondiționat — prin instinct. Activitatea reflexă necondiționată este legată de activitatea centrilor subcorticali. Acesta asigură adaptarea la un grad mai inferior, căci adaptarea asigurată : prin instincte este limitată și strimțată.

Prin apariția reflexelor condiționate posibilitatea de cunoaștere crește într-o măsură considerabilă. Pentru Pavlov reflexul condiționat înseamnă nu numai o legătură între două regiuni corticale ci în primul rind o nouă posibilitate de legătură cu mediul exterior. Pavlov susține că în formarea reflexelor condiționate și a senzațiilor rolul hotărîtor îl au excitanții lumii exterioare. De aceea combate Pavlov cu atita tarie pe behavioristul Guthrie, care caută să introducă punctul de vedere al idealismului subiectiv în studiul reflexelor. Pentru Guthrie rolul mediului extern în formarea reflexelor condiționate ar fi ceva secundar ; principalele ar fi impulsurile provenite din activitatea motorie a organismului. Rolul factorilor externi ar fi numai accidental principalul ar fi cauza internă. Pavlov îl combate și îl critică pe Guthrie scoțind în evidență că în formarea reflexelor condiționate în primul rind rolul hotărîtor îl au excitanții externi. Aceasta determină formarea reflexelor condiționate, aceasta dă conținutul obiectiv al senzației.

Pavlov a accentuat în nenumarate rinduri ca baza senzațiilor este reflexul condiționat stabil. Elevii lui Pavlov, Bicov și Pșonic scot în evidență același lucru. „reflexul condiționat stabil este baza fiziologică a celui mai elementar act psihic care este senzația”.¹

Calitatea senzației este hotărîta în primul rind de excitația externă. „Fiecare aparat periferic este un transformator special al unei anumite energii exterioare într-un proces nervos”.²

Prin reflexul condiționat, prin noua legătură formată apare o nouă posibilitate de adaptare și de cunoaștere.

Principiul legăturii temporare este deosebit de important pentru activitatea sistemului nervos central. Activitatea centrilor nervoși superiori este caracterizată prin mobilitatea lor extremă. Dacă vechile legături temporare nu corespund noilor condiții de mediu, acestea încetează mai de vreme sau mai tirziu și apar noi legături în concordanță cu necesitățile mediului. Tocmai pe acest principiu se bazează și activitatea corectoare a scoarței.

¹ Fiziologiceski Jurnal S.S.S.R Vol. XXXV. Nr. 5, 1949, pag: 521:

² Pavlov, Opere alese, vol III Ediția Rusă, pag 94

Baza fiziologică a întregii cunoașteri umane se bazează pe analiza și sinteza reflexelor condiționate. Treapta senzorială a cunoașterii se bazează și ea pe analiza și sinteza materialului furnizat de organele de simț și de interoceptori. Însă noi culegem cunoștințele noastre nu numai prin intermediul senzațiilor. Asocierea senzațiilor, faptul că datele diferitelor organe de simț se îmbină și se completează da naștere percepției. Urmele senzațiilor și percepțiilor noastre rămân în memorie sub forma reprezentărilor. Toate acestea se bazează pe procese reflex condiționate din ce în ce mai complexe.

În același timp cercetarea mecanismului reflexelor condiționate ne furnizează o astfel de metodă cu ajutorul căreia putem cerceta cu metode obiective baza fiziologică a treptei senzoriale a cunoașterii.

În concordanță cu atitudinea marxismului Pavlov a combătut teoria formării periferice a senzației. El a susținut că impulsul fiziologic se transformă într-un fapt de conștiință numai în scoarța cerebrală. A introdus în fiziologie noțiunea de „analizator” căci a văzut o legătură indestructibilă între activitatea organului de simț periferic, a nervilor centripeti și a reprezentării corticale a organului de simț. În scoarța cerebrală fiecare organ receptor periferic își are reprezentarea sa, nucleul sau central. Senzația luminii ia naștere nu pe retina ci în nucleul central al analizatorului optic. În acest proces activitatea de analiză și de sinteză a scoarței cerebrale are rolul hotărâtor. Iar analiza și sinteza este un proces cortical complex care se bazează pe iradiația, concentrația, și inducția reciprocă a excitației și a inhibiției.

Pavlov susține că tocmai activitatea de analiză și de sinteză asigură pentru scoarța cerebrală orientarea între circumstanțele complexe externe și interne, filtrarea excitațiilor corespunzătoare, apararea de excitațiile nocive, iar în sfârșit „conform necesităților, sau ținând seama de sistemul nervos al omului în concordanță cu necesitățile sale sociale” faptul că el poate edifica legăturile reflexe și reacțiile necesare de adaptare.

Plasticitatea extremă a sistemului nervos central face posibilă realizarea rapidă și adecvată a procesului de adaptare și de cunoaștere. „Impresia principală cea mai puternică și care rămâne constantă după ce se studiază activitatea nervoasă superioară prin metoda noastră, este plasticitatea excepțională a acestei activități și posibilitățile ei uriașe: nimic nu rămâne imobil, nemaleabil, totul poate fi realizat, totul poate fi modificat în bine, sub rezerva creerii condițiilor corespunzătoare”.¹

III.

Cunoașterea umană nu se oprește însă la totalizarea datelor obținute de organele noastre de simț. Prin intermediul gândirii abstracte noi cunoaștem legile interne ale fenomenelor. Gândirea abstractă se îndepărtează numai aparent de realitate, într-adevăr ea asigură o cunoaștere mai adâncă și mai justă. „Gândirea ridicându-se de la concret la abstract dacă este justa nu se abate de la adevăr, ci se apropie de el... Toate abstracțiunile științifice (juste, serioase) reflectă natura mai profund, mai fidel, mai deplin”.²

¹ Pavlov, Opere alese, ediția 11-a, Editura Academiei R.P.R. 1952 pag. 444.

² Lenin, Caiete filozofice, Ediția Rusă, pagina 146—147.

Atît în munca noastră teoretică cit și în practică noi ne bazăm pe aceste legi obiective scoase în evidență cu ajutorul gîndirii abstracte.

Gîndirea abstractă este specific umana. Engels accentuează faptul că gîndirea este un produs social. Limba și gîndirea au apărut în procesul muncii și putem afirma ca într-o oarecare măsura munca l-a creat pe om.

Producția socială a făcut mai strînse legăturile dintre membrii societății, a devenit evident pentru el folosul unanim al colaborării. „Vorbind mai pe scurt oamenii formați au ajuns la o stare cînd ei simțeau necesitatea de a spune ceva unul altuia. Această necesitate a creat organul respectiv. Gîtlejul nedezvoltat al maimuței se transformă încet, pe calea modulațiilor, treptat dar ferm pentru alte modulații din ce în ce mai complexe. Organele gurii au învățat treptat să pronunțe un sunet articulat dupa celălalt“¹

Marxism-leninismul accentuează ca apariția gîndirii umane este indestructibil legată de formarea limbii. Limba este instrumentul cu ajutorul căruia oamenii își schimbă între ei ideile, instrumentul cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei. Fiind nemijlocit legată de gîndire, limba înregistrează și fixează în cuvinte și în combinații de cuvinte, în propoziții rezultatele activității gîndirii, succesele omului în munca lui de cunoaștere și face posibil în acest fel schimbul de idei în societatea omenească.

Fără schimbul de idei viața socială e imposibilă și limba ca instrument cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, este în același timp un instrument de luptă și de dezvoltare a societății.

Nu putem despărți gîndirea de limbă căci ori ce gînduri ar lua naștere în capul omului ele pot să se nască și să existe numai pe baza materialului limbii.

Legătura indestructibilă între gîndire și limba este scoasă în evidență și de către Pavlov. El vede că gîndirea abstractă deschide noi posibilități pentru cunoaștere și baza fiziologică a acestui proces o vede în cel de al doilea sistem de semnalizare, în sistemul de semnalizare „specific“ omului. „În lumea animală în curs de evoluție, în faza om s-a produs un adaus extraordinar la mecanismele activității nervoase. Pentru animal, realitatea este semnalizată aproape inclusiv, în excitațiile și urmele acestora din emisferile cerebrale, care vin direct în celulele speciale ale receptorilor vizuali, auditivi și ale altora din organism. Este ceea ce deținem în noi sub formă de senzații, imagini și percepții, venind de la mediul nostru înconjurător, atît de la cel natural, cit și de la cel social, cu excepția cuvîntului auzit sau văzut. Acesta este primul sistem de semnalizare a realității pe care îl posedăm atît noi cit și animalele. Cuvîntul a fost acela care a constituit al doilea sistem de semnalizare a realității, propriu nouă, fiind un semnal al primelor semnale. Pe de o parte, numeroasele excitații determinate de cuvînt ne-au îndepărtat de realitate... pe de altă parte cuvîntul a fost acela care ne-a făcut oameni... Nu încapă îndoială că legile fundamentale, stabilite în activitatea primului sistem de semnalizare, trebuie să conducă de asemenea și cel de al doilea sistem, pentrucă este vorbă de activitatea aceluiași țesut nervos“²

¹ F. Engels: Rolul muncii în procesul transformării maimuței în om. Editura P.C.R. pag. 9.

² Pavlov, op. cit. pag. 498.

Cum reiese și de aici Pavlov a scos în evidență faptul că cel de al doilea sistem de semnalizare asigură o cunoaștere specifică omului. În evaluarea rolului fiziologic al celui de al doilea sistem de semnalizare Pavlov da dovada de același materialism militant. Cunoașterea logică este rezultatul muncii materiei cu cea mai înaltă formă de organizare : creierul, întocmai ca și în cazul primului sistem. Aceleași principii de bază : determinismul, structuralitatea, analiza și sinteza sînt valabile și pentru activitatea ei.

Rolul celui de al doilea sistem de semnalizare a fost foarte mult apreciat de către Pavlov. Vorbind despre activitatea nervoasă superioară, despre cunoașterea logică Pavlov scoate în evidență : „Funcția de grai a introdus un principiu nou în activitatea emisferelor cerebrale. Dacă senzațiile și reprezentările noastre care se referă la lumea înconjurătoare, reprezintă pentru noi primele semnale ale realității semnale concrete, atunci graiul și în special excitațiile chinestezice, care vin la scoartă de la organele de vorbire, reprezintă semnale de ordinul al doilea, adică semnale ale semnalelor. Ele reprezintă o abstractizare a realității, permițînd generalizări, fapt care constituie *gîndirea noastră superioară specific umană*”.¹

Prin apariția celui de al doilea sistem de semnalizare legile de bază ale activității nervoase superioare (iradiația, concentrația și inducția reciprocă a excitației și a inhibiției) acționează și pe mai departe. Dar după cum arată elevul lui Pavlov Ivanov Smolenschi există în activitatea celui de al doilea sistem de semnalizare și legi speciale. (Generalizarea electivă, iradierea electivă a excitației și a inhibiției în urma activității legii inducției reciproce).

În cazul celui de al doilea sistem de semnalizare procesele nervoase sînt foarte mobile, închiderea circuitului proceselor nervoase apare brusc, legăturile condiționale apar mai repede, numai pe baza întăririi lor verbale.

Pavlov a accentuat că semnalele primului sistem de semnalizare acționează pe baza proprietăților lor materiale (culoare, miros, etc.) pe cînd semnalele celui de al doilea sistem de semnalizare, prin conținutul lor. Dar puterea cuvîntului constă tocmai în aceea că el poate înlocui toate semnalele primului sistem : el reprezintă proprietățile lucrurilor din lumea materială. „Dacă vrei să folosești cuvinte atunci în fiecare minut cuvintele tale proprii să reprezinte realitatea”.²

Pavlov recunoaște și faptul că apariția celui de al doilea sistem de semnalizare este în legătură cu necesitățile vieții sociale. Vorbind despre apariția cuvîntului, el susține că „probabil că acesta a fost generat de necesitatea comunicării mai largi între diferiții indivizi ai unui grup de oameni”.³

Elevul lui Pavlov, Ivanov Smolenschi susține că pe cînd la animale toată activitatea cerebrală este determinată biologic, la om determinarea ei nu are numai un caracter biologic ci înainte de toate și în special ea prezintă un caracter social. Dat fiind legătura indestructibilă dintre activitatea primului și celui de al doilea sistem de semnalizare, la om, mediul

¹ Pavlov, op. cit. pag. 454.

² Pavlov: Reuniunile de miercuri. Vol III. Ediția Rusă, pag. 163.

³ Pavlov, op. cit. vol. I. pag. 238

social determina atât activitatea primului cit și al celui de al doilea sistem de semnalizare.

Tocmai posibilitățile excepționale ale celui de al doilea sistem de semnalizare asigură superioritatea treptei logice a cunoașterii. Odată cu apariția celui de al doilea sistem de semnalizare numărul legăturilor corticale crește într-o măsură considerabilă căci cuvântul este un excitant mai cuprinzător decât mătura celorlalte. Omul „devine stăpînul realității prin al doilea sistem de semnalizare (cuvînt, limbaj, gîndire științifică)”.¹

Aplicarea metodei obiective de cercetare este necesară și în examinarea celui de al doilea sistem de semnalizare. Pavlov combate subiectivismul psihologiei idealiste și susține : „Omul va obține nenumărate avantaje și o putere extraordinară atunci cînd omul de știință va putea supune pe semenii săi, aceleași analize pe care trebuie să o aplice față de oricare obiect din natură, adică atunci, cînd mintea omenească se va privi, nu dinăuntru, ci din afară”.²

Atitudinea consecvent materialistă pe care o adoptă Pavlov și în acest domeniu exclude și condamnă de la bun început orice concepție idealistă și dualistă. De pe poziția materialismului ia atitudine contra lui Sherrington cunoscut cercetător al reflexelor medulare. „Cum se poate ca fiziologul să nu fie convins încă despre legătura dintre activitatea nervoasă și gîndire. Acesta este desigur un dualist și încă unul insolent... Poate că el fiind dualist împarte propria sa existență în două jumătăți : în corpul păcătos și sufletul care trăiește veșnic”.³

Pavlov a considerat dualismul o atitudine care nu poate fi admisă pentru naturalist, o concepție neștiințifică. În același timp el s-a îngădit și față de materialității vulgare, care neagă rolul proceselor de conștiință. Ar fi o nerozie, scrie el, să se nege lumea subiectivă. Fără discuție, aceasta lume există. Psihologia ca formulare a lumii noastre subiective este ceva pedepplin justificată și ar fi o absurditate să nu fim de acord cu existența ei.

Pavlov a aplicat și în examinarea celui de al doilea sistem de semnalizare metoda obiectivă și a arătat că activitatea celor două sisteme de semnalizare nu poate fi ruptă una de cealaltă. Gîndirea abstractă apare pe baza senzațiilor, percepțiilor, reprezentărilor. Primul sistem de semnalizare furnizează materialul gîndirii. În același timp însă cel de al doilea sistem la rîndul său acționează asupra primului sistem. Tocmai din aceasta cauză nu putem să vorbim la om de activitatea „pură” a primului sistem. Fără îndoială că în apariția percepțiilor reprezentărilor la om cel de al doilea sistem de semnalizare are un rol important. Chiar și în activitatea primului sistem găsim unele elemente ale abstractizării.

Diferențierea primului sistem la om este un produs social. De aceea accentuează Marx că cizelarea celor cinci organe de simț este opera întregii istorii umane. Ochiul vulturului vede mai departe decât ochiul uman, totuși omul poate diferenția mai multe nuanțe ale lucrurilor.

¹ Pavlov, op. cit. vol. I. pag. 239.

² Pavlov, Opere alese, ediția a doua. Editura Academiei R.P.R. pag. 348.

³ Pavlov: Reuniunile de miercuri. Ediția Rusa, vol. II. pag. 445.

Prin apariția celui de al doilea sistem de semnalizare reflexele centrelor subcorticale suferă și ele modificări importante. Cel de al doilea sistem de semnalizare supune activității sale modelatoare instinctele și emoțiile legate de activitatea centrilor subcorticali. Inhibează instinctele și le modelează în concordanță cu legile vieții sociale. Toate aceste modificări apar sub influența activității celui de al doilea sistem de semnalizare, care la rândul lui este determinat de mediul social.

Deci cel de al doilea sistem de semnalizare primește materialul său din partea primului sistem, și la rândul său acționează și el asupra primului sistem de semnalizare pe care-l ține sub influența sa. Baza fiziologică a acestei interdependențe este legea inducției reciproce.

Vorbind despre drumul cunoașterii umane, Lenin ne spune următoarele: „De la contemplarea vie către gândirea abstractă și de la această către practică: acesta este drumul dialectic al cunoașterii adevărului, al cunoașterii realității obiective“.¹

Cunoașterea umană nu este un scop în sine. Ea este generată de necesitățile vieții sociale și ea servește în același timp scopurile practicii umane.

În munca sa științifică Pavlov s-a situat totdeauna pe criteriul practicii. El a scos în evidență de nenumărate ori că arbitrul suprem este „măria sa faptul“. Munca sa susținută de mai bine de 20 de ani în domeniul reflexelor condiționate, este caracterizată prin autocritica cea mai severă față de propriile sale observații și dezvoltarea lor în lumina noilor fapte.

El a știut și a accentuat faptul că cunoștințele noastre ne dau un tablou adecvat despre realitate, dar în același timp a protestat contra tuturor încercărilor care au căutat să dogmatizeze știința. Știința se dezvoltă în mod continuu, nu poate să se considere niciodată ca fiind terminată. „În genere, această nouă parte a fiziologiei este realmente captivantă, satisfăcând două năzuințe ale gândirii umane care merg întotdeauna alături: tendința de a cunoaște mereu adevăruri noi și protestul împotriva unor pretenții de a cunoaște desăvârșit un domeniu oarecare“.²

Pavlov cu crezul luptătorului materialist în știința patriei sale, în puterea de creație a poporului sovietic, a condamnat în mod hotărât ori și ce agnosticism în știință. Pentru el știința fără de patrie a fost de neconceput. „Ori ce aș face, mă gândesc întotdeauna să servesc în măsura în care forțele mi-o îngăduie, în primul rând patria mea și știința noastră rusă“.³

El a văzut că în anii puterii sovietice știința a primit posibilități de dezvoltare pînă acum necunoscute. La recepția organizată delegaților celui de al XV-lea Congres Internațional de Fiziologie Pavlov a spus următoarele: „Ați auzit și ați văzut... ce situație extraordinară ocupă știința în patria mea. Raporturile care există la noi între puterea de stat și știință

¹ Caiete filozofice, Ediția Rusă, pag. 146-147.

² Pavlov, Opere alese, pag. 541.

³ Pavlov, op. cit. pag. 13.

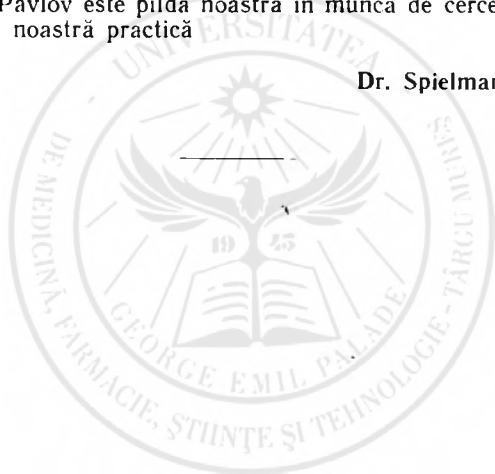
pot fi deduse din următoarele... Noi cei care conducem instituțiile științifice sîntem direct îngrijorați și ne întrebăm dacă vom fi în stare să justificăm toate mijloacele pe care guvernul ni le pune la dispoziție... Știți că sînt un experimentator din cap pînă în picioare. Experiențele au alcătuit însăși viața mea. Guvernul nostru este de asemenea un experimentator, dar de un nivel incomparabil mai înalt. Doresc nespus de mult să trăiesc pentru a vedea încununarea victorioasă a acestei experiențe istorice și sociale".⁴

Pavlov, materialistul militant, marele patriot a văzut în știință o puternică armă care pornește cu toată puterea sa într-ajutorul poporului muncitor.

Au trecut 20 de ani de la moartea lui Pavlov. În Uniunea Sovietică, în țările de democrație populară, elevii și adepții lui Pavlov pășesc fermi pe drumul deschis de marele cercetător. În țările capitaliste cei mai buni reprezentanți ai științei au adoptat această concepție.

Materialismul militant consecvent deschizător de perspective al învățării lui I. P. Pavlov este pilda noastră în munca de cercetare științifică și de activitatea noastră practică

Dr. Spielmann József

⁴ Pavlov, op. cit. pag. 18.